

Name:

Atkia Altaf.

Subject:

Punjabi

◀ سوال 2: سلطان باہودی شاعری فنا فی اللہ تے فنا فی المرشد

دی شاعری اے، ہٹاڈا کیسہ خیال اے۔

(1) ◀ تعارف:-

فیر سلطان باہو پک ہو یا خاصہ مرد حقانی
دوہڑے پاک زبان اوہدی دے روشن دہیں جہانی

پنجابی دی موقیائے شاعری دی ریت دے نیچے وڈے شاعر
سلطان باہو تھیں۔ آپؒ نوں سلطان العارفين وی لکھیا جاندا اے۔
حضرت سلطان باہوؒ شکر کوٹ ضلع جھٹ راک پنڈ "اعوان"
وج پیدا ہوئے۔ آپؒ دا جنم ورہ 1628ء اے۔ آپؒ دا اہل
خان باہو تے سلطان العارفين لقب سی۔ آپؒ نے اپنی فارسی
شاعری وج "باہو" نان رکمن یاروں اپنی والدہ ماجدہ دا خاص
شکر ادا کیا۔

(2) ◀ سلطان باہو تے تصور عشق:

عشق توں مراد اوہ منزل اے
جیمے اپڑے عاشق نوں محبوب حقیقی دی ذات توں علاوہ
ہور کچھ نظر نہیں آندا۔ عاشق دے بیاہریاں حقائق تے پابندیاں
نوں ~~نہیں~~ اُتھرا ہونے صرف اپنے محبوب دے ای احساس
وج گواہ جاتا اے۔ اوہیوں اپنے محبوب توں علاوہ کوئی شے ای
دکھائی نہیں دیتی۔ کائنات دی پیمداد وی عشق دے
طقل اتے حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اللہ دے محبوب
س

بسم اللہ اسم اللہ دا ایہہ بھی گینا بھارا پتو
 نال شفاعت سرور عالم ﷺ جتھیں عالم سارا پتو
 حروں بے حد درور نبی ﷺ نوں جس دا ایڈ بھارا پتو
 میں قربان تہیاں توں باپتو جیہناں ملیا نبی سوہارا پتو

(3) سلطان باپو کی شاعری میں عشق اور محبت :-

سلطان باپو کی شاعری میں عشق اور محبت کا عنصر بہت واضح ہے۔ ان کی شاعری میں عشق کی تعریف بڑے خوبصورت انداز میں بیان کی گئی ہے۔ ان کی شاعری میں عشق کو اللہ کی محبت کا ذریعہ بتایا گیا ہے۔ ان کی شاعری میں عشق کی گہرائی اور شدت کا ذکر ہے۔ عشق کرنا سوکھا کم نہیں۔ عاشق نوں عشق دی اک وج سڑنا پڑا اے۔ حضرت ذکریاؑ وائے اک رب اُت چرنا ہنسوال وانگوں پٹ داکھاپ بنا تھوب نوں مہس کرنا پڑا اے۔

عشق دی بھلا پڑاں دا بالی عاشق بہر سکیندے پتو
 گھدے جان جگر وچ آرا ویکھ کباب تلیندے پتو
 سرگردان پیرن پر ویلے قون جگر دا پیندے پتو
 پتو یزداں عاشق باپو عشق نصیب کیندے پتو

(4) مرشد تے سلطان باپو :-

سلطان باپو کی شاعری دا دوجا وڈا موضوع مرشد دا ذکر اے۔ تصوف دا میدان وچ مرشد دی ذات نوں اچھا مقام حاصل اے۔

مرشد دا تصور قرآن دی درج ذیل آیت تون وائج ہوندا ۱۱
 چہرہ انزہ ۱ کہ " اے ایمان والو میری راہ بہن لئی وسیلہ (مرشد)
 تلاشی کرو " مرشد سلوک دیاں منزلان طے کروان دے نال نال نفس
 تون قابو کرن، ربّ سوچے دے ذکر، ذاتی واجر دے ادراک
 تے اوپری معرفت حاصل کرن لئی وسیلہ دی بن دا ۱۱

الف۔ اللہ جنے دی بوٹی، مرشد من و وج لائی ہو
 نفی اثبات دا پانی ملیس، ہر رزح ہر جائی ہو
 اندر بوٹی مشک چھایا جان پھلاں پر آہٹی ہو
 جھوٹے مرشد کاملے باپو، جس اہل بوٹی لائی ہو

(۵) فناء فی اللہ تے فنا فی مرشدی تشریح۔

فنا فی اللہ تے

فنا فی مرشد دو ایسے موضوعات تے جو سلطان باپو دی شاعری
 وچ بڑے خوبصورت انداز وچ بیان کیتے گئے ہن فنا فی
 اللہ دا مطلب اے اللہ پاک دی ذات وچ فنا ہونا۔ یعنی انسان
 اپنی ذات تون اللہ پاک دی ذات وچ گم کر دے فنا فی
 مرشد دا ذکر اے۔ انسان اپنی ذات تون مرشد دی ذات
 وچ گم کر دے۔ سلطان باپو دی شاعری صوفی ازم دی
 اسی وڈی مثال اے۔ مرشد دا درجہ دسے کہ کھدے ہن

ع۔ الہ تن میرا جشماں ہو دے، مرشد ویکھ نہ زجیاں ہو
 تون تون دے مڑھ لکھ لکھ جشماں، ہک کھولاں پک بچیاں ہو
 اتنا ڈھکیاں میر نہ کوئے، پور کیتے قل بچیاں ہو
 قمرشد دا دیدار ہے باپو، لکھ کروڑاں بچیاں ہو

◀ (6) وحدت الوجود کے سلطان باہو :-

سلطان باہو سوراں کول کو حید دا تصور

ملا اے چیدا مطلب اے پئی رت اک اے۔ اسدے نال ملدا

جیلا تصور وحدت الوجود اے چیدے کول مراد اے پئی او سے آو

زان واحد رے جلوئے جھلکارے چار جھیرے نظر اک نہ پئے پئے

حتی کہ ایہو جلوئے جھلکارے سلطان باہو نوں ائی زان

وج نظر اک رہے پئے جیہنل دا اظہار اک ایچ کر رہے پئے

ع جس دل اسم اللہ دا جملہ، عشق جی کر دایئے ہو

بہا کستوری پھیدے ناپس، دے رکھے سٹے پئے ہو

انگلی پچھے دہنہ نہیں پھیدے، دریاں زیندے تھلے ہو

اسیں او سے وج اے آساں وج، باہو پاراں پار سولے ہو

◀ (7) رت دی تلاش کے سلطان باہو :-

قرآن دا ارشاد 21:

ترجمہ: تے اسپس انسان دی شہ رگ کول وی بنڑے آں۔

اس لئی رت سوئے نوں تلاش کرن لئی جتکل بھلے ہرن لے مہرا

بیابان گاہیں دی لوڑ نہیں سکوں اپنے اندر جھانکی بان نال سو

کچھ لہو خانا اے۔ بشرطیکہ بندہ طلب گار سچا پے لکھایوے۔

ع ایہ تہ رت پے دا تجرہ، یا فقیرا جھانکی ہو

نہ کمر صفت خواجہ خضرادی، اندر اک جھانکی ہو

شوق دا دیوا نال افسرے، بھئی وسدے کھڑا آئی ہو

مہن تھیں آئے مہرے باہو، جیہناں زمزمہ جھانکی ہو

← (8) سلطان باپو دی شاعری دا مقصد :-

سلطان باپو کی شاعری

کا مقصد انسان کو اللہ کی محبت کی طرف راغب کرنا ہے
ان کی شاعری میں انسان کو اپنی روحانی ترقی کی طرف توجہ
دینے کی تاکید کی گئی ہے۔ سلطان باپو کی شاعری میں عشق
اور محبت کا عنصر بہت واضح ہے۔ ان کی شاعری میں ~~انسان~~
انسان کو اپنی زندگی کا مقصد یہاں کی طرف راغب کرنا
ہے۔ آپ فرما رہے ہیں کہ - عشق را بیندا او کڑاں لہو ہا
جسٹ اے رن لئی ثابت کدی ات ضروری اے۔

عاشق ہوں عشق کماؤں، دل رکھ مانگ پہاڑاں ہو
لگے بیاں تے یزار ادا ہے، جاں بلع نہاراں ہو
منصور جیسے چکی سولی دے، واقف قل اسراں ہو
سجیوں سر نہ چاہئے باپو، کافر کین یزاراں ہو

۱۹۷۷ء صوفی از مملو سلطان باپو دی شاعری :-

صوفی از م

اے ایسا فلسفہ ہے جبر اللہ کی محبت اللہ انسان کی
روحانی ترقی کے زور دینا ہے سلطان باپو کی
شاعری صوفی از م کی ایک بہترین مثال ہے۔ انہاں
دی شاعری وچ صوفی از م نوں بڑے خوبصورت
انداز نال پیش کیا گیا ہے۔

ایمان سلامت پر منے عشق سلامت کوئی ہو
جس منزل نوں عشق پہنچاوے ایمان خیر کوئی ہو

10۔ اسم اللہ دی تاثیرے باپو دا نظریہ:-

سلطان باپو دا

تذریک اسم اللہ صرف اک لفظ نہیں بلکہ زہد، روشن ہے روحانی
طاقت رکھنے والا نور الہی۔ اور فرماندہ نہیں کہ جیسا بندہ
خلوص دل نال "اللہ" دا ذکر کردا ہے۔ اویس نال دل دی
تاریکی دی دور پیوندی ہے روح و روح الہی نور بھر جاتا ہے۔
باپو دا مطالبہ: اسم اللہ دا ذکر بندے نوں فنا فی اللہ
دا مقام تک پہنچا دے، کیوں کہ ایہ ذکر دل دا
دروازہ کھول کے بندے نوں اس مقام لے آندا ہے جہاں
ایہ آثار نفس کے تواسان کون پاک ہوکے صرف اللہ دی
راہ و روح صحت پوچھتا ہے۔

مرشد کامل باپو؟ باطن و چوں کھولے راز
جے مرشد سوینا لہو جائے رب لہو ساز

11۔ مرشد دادیدار کے باطنی روشنی:-

مرشد دادیدار کے

باطنی روشنی مرید دا روحانی سفر دا سب کچھ نازک ہے
قریب ہر اہم بیوتا ہے مرشد کامل دی اک نظر مرید
دا دل دا اندھیرا دور کرکے اس دا باطن وچ ایسی
نورانی کیفیت پیدا کردی ہے جو عام سمجھ کوں بالکل پیوندی
ہے۔ ایہ دیدار صرف ظاہری ملاقاتیں نہیں بلکہ روحانی چرچا داوی رستا ہے۔

مرشد اور پیڑھے چڑھا، دو بج خوشی و کھاوے پو
سپاغ ٹکڑے دا پیٹ، رب دا راہ سجھاوے پو
فلتر والی کندی نوں چا، جاندی خاص بناوے پو
حی انکھ نہ کیسا باپو، کوڑے لار لار پو

﴿۱۲﴾ تصوفی فکر وچ باہوری فنا دی تعلیم:-

تصوفی فکر وچ باہوری

فنا دی تعلیم مرید نوں اپنے نفس جی کوری کون آزاد کرے
اللہ رب عشق وچ مکمل یکجہتی حاصل کرن دا درس دندی اے
سلطان باہوری رب کلام وچ فنا دا مطلب صرف دنیاوی چیزاں
کون کنارہ کشی نہیں، بلکہ اپنے اندرونی غرور، خواہشات،
انا نوں مٹا کر رب رب نور وچ غرق ہو جانا اے۔

۳۔ ضروری نفس کئے نوں قیما قیم کیجیوے ہو۔

نال مجبوں ذکر اللہ دا دم دم پڑھوے ہو
ذکر کنوں رب حاصل تھیندا ذاتوں ذاتیں رسوے ہو
دوہیں جہاں غلام تہا نہ رہے باہو جہاں ذات بھوے ہو۔

﴿۱۳﴾ سلطان باہو دا پیغام: عشق، فنا، معرفت دا سفر:-

روحانی زندگی دا بنیادی سبق اے - اوہ اپنے کلام
وچ مرید نوں ایہ سمجھاندا ہے کہ دنیاوی وابستگیاں،
انا جی خواہشات نوں چھوڑ کر صرف اللہ رب محبت وچ
غرق ہونا افضل موقعہ اے۔ عشق حقیقی انسان دے دل نوں
صاف کردا اے - اوہ ہر مرید نوں ایہ سبق دندا ہے کہ
عشق، فنا جی معرفت اک دوسرے نال جڑے ہوئے ہیں۔

۴۔ اپن عشق حقیقی پایا۔ موہنوں نہ کجھ والاں ہو
دم دم دے وچ آکھن مولیٰ، دل نوں قید لگاؤں ہو۔

﴿۱۴﴾ روحانی فنائے باہو دے تصوف دا ذکر:-

روحانی فنا کس باہور تصوف دا ذکر انسان دے روحانی
سفر وچ سب کون بلند مقام سمجھایا اے۔ سلطان باہور

دے کلام وچ فنا دا مطلب صرف دنیاوی چیزاں توں کنارہ کشی
نہیں، بلکہ اپنے نفس، غرور کے اتار دی نفی کر کے اللہ دے
عشق وچ غرق ہونا ہے۔ ایہ اوہ راستہ ہے جو دل توں نورانی
حے زندگی توں معنوی بناتا ہے۔

ایہ تن رب سے دا حجرہ، یا فقرا جمائی ہو
نہ کر میں خواجہ خضر دی، اندر اب جمائی ہو
شوق دا دیوا بال اہیر، بھئی وس کر کھڑائی ہو
مرن نہیں آئے مر رہے بایو، چمنان رمن بچھائی ہو

۱۵ ← سلطان بایو^۲ دا بے باک لہجہ :-

سلطان بایو رب دے سچے عاشق سن۔ اوہ
پر طرح دے خوف و خطر توں بے نیاز ہوتا کھلے ڈلے لے وچ
اظہار خیال کر دے سن۔ اوہناں دے کئی مہر مہاں وچ بے باکی
حے ٹوٹھری ویکھی جاسکری ہے۔

نہ اوہ بندو، نہ اوہ مومن، نہ سجدہ دین مسیعی ہو
دم دم دے وچ ویکھن مولا، جنہاں قضا نہ کئی ہو

۱۶ ← سکری گل :-

سلطان بایو پنجابی زبان دے صاحب طرز شاعر سن۔ سلطان
بایو دی شاعری دا مقصد ایہ ہے کہ انسان اپنے نفس توں
مرشد دی رہنمائی نال فنا کر کے اللہ دے عشق وچ ڈوبے
حقیقی سکون، روشنی حے معرفت حاصل کرے۔ یعنی فنا فی اللہ
حے فنا فی مرشد دونوں بایو دے کلام وچ اوہ حالت برکات دے
دو پہلو سن جو کہ بس وچ جڑے ہوئے سن۔